

Анатолій Кліновський

Сергій Циганков

(Харків)

РОЛЬ ПАСТОРА ЯК КОНСУЛЬТАНТА У ВИРІШЕННІ СІМЕЙНИХ ПРОБЛЕМ

Стаття присвячена пам'яті керівника докторської дисертації С. Циганкова з проблем пасторського служіння, професора кафедри практичного богослов'я Чернівецької біблійної семінарії – Кліновського Анатолія Івановича.

Ключові слова: *пастор, консультант, сімейні проблеми, християнська сім'я, церква, служіння, конфлікт.*

The article is dedicated to the memory of Anatolii Klinovskyi, the supervisor of a doctoral dissertation on pastoral ministry, professor of the Department of Practical Theology at Chernivtsi Biblical Seminary.

Key words: *pastor, counselor, family problems, Christian family, church, ministry, conflict.*

Актуальність проблеми полягає у тому, що вона акцентує увагу на тому, що навіть у християнських сім'ях виникають непорозуміння та конфліктні ситуації. Тому пастор як медіатор і консультант може не тільки превентивно їх попередити, але й розв'язати, володіючи теоретичним та практичним досвідом функціонування сім'ї та виконання нею подружніх ролей.

Ступінь наукової розробки. До питань соціально-психологічного забезпечення пасторської діяльності зверталися такі вчені – богослови як Джон Мак-Артур, Норбер Мюллер Геог Крауз, Уайт О., Уайт Р., Шейн Айдлмен та інші. Дослідники вказують на те, що Бог закликає служителів, які визнали Його істину, які несуть в ім'я Його звістку про Христа, підняти прапор біблійної істини і втілити її приписи у своєму повсякденному житті, використовуючи для цього різні інструменти, які Господь дав в руки служителя. Основна проблеми, в цьому плані, полягає в тому, що б кожен пастор навчився використовувати ці інструменти, роблячи своє служіння все більш ефективним.

Мета статті полягає у визначенні методологічної ролі пастора – консультанта у вирішенні сімейних проблем у християнських сім'ях.

Виклад основного матеріалу. Сучасна протестантська Церква також як і п'ятсот років тому, вибирає з-поміж себе людей, на яких покладає особливий обов'язок – бути пасторами. Основна місія цих служителів – це турбота про ближнього, що знаходить своє предметне вираження у пасторському служінні, на яке Церква висуває осіб духовно обдарованих, які мають багатий досвід, проникливість і відповідне покликанням положення в Церкві. Сімейне консультування – важливий напрям роботи християнських церков. Ціль християнського консультування – дати таку пораду в дошлюбних чи сімейних стосунках, яка б сприяла вирішенню проблеми, спрямовувала людину, яка звертається за порадою, до таких рішень і кроків, які приведуть до здійснення Божої волі у її житті¹.

Поза всяким сумнівом євангельський метод роботи з людьми має велике значення для успішного пасторського служіння, але це ще далеко не все. Необхідно також мати певну підготовку, досвід і здатність ясно мислити, а також використовувати психологічні та соціальні аспекти пасторської роботи з метою підвищення ефективності діяльності сучасного пастора.

У наш час не підлягає сумніву той факт, що сучасний пастор може володіти розвинутими навичками психологічного консультування та психологічного впливу. Це впливає зі змісту сучасного пасторського служіння.

¹ Варениця В. Особливості біблійного сімейного консультування. *Релігія і соціум*. 2018. № 1–2. С. 143.

Як зазначав Р. Уайт, християнське лікування душ є всього лише здатністю привести Євангеліє у взаємодію з людськими переживаннями і потребами. Таким чином, діяльність пастора багато в чому не відрізняється від діяльності лікаря, психіатра, соціального працівника або просто людини, одержимої манією давати поради.

Пастор – це людина, яка являє собою віру в її практичному застосуванні. Мета пастора ширше і глибше, ніж забезпечення психофізичного благополуччя людини або її соціальної реабілітація. За всім цим він шукає примирення людей з Богом, один з одним, з життям, що сприяє не тільки зміцненню душевного миру і радості, а й пробуджує в людині таку віру, надію і любов, які допоможуть їй зустріти будь-які життєві випробування спокійно і впевнено. Ідеал своєї роботи або її норму пастор бачить не у примітивній турботі, в результаті якої відбувається зняття напруженості, позбавлення від можливого зриву, від страху, стурбованості й іншого, але у вихованні позитивної, врівноваженої, діяльної цілісної особистості, в якій дійсно відбився б образ Христа².

У роботі «Досвідчений пастор» Ч. У. Тейлора наведено елементарний приклад психологічного впливу пастора на людину, яка зіткнулася з проблемою, що заснована на використанні такого потужного інструменту як спілкування. Визначаючи це поняття, автор вказує, що «спілкуватися» означає отримувати якісь відомості або передавати їх іншим. Також у дослідженні Івана Романюка підкреслено, що Церкви ЄБХ приділяють велику увагу сім'ї та шлюбу, причому не обмежують це виключно виконанням священнодій. Пресвітери церков проводять спеціальне навчання з підготовки до подружнього життя. Такі заняття відвідує молодь від шістнадцяти років. Існують також спеціальні програми для тих, хто вже перебуває у шлюбі³.

Спілкування між пастором і прихожанином відбувається щонайменше на чотирьох рівнях одночасно: вербальному, невербальному, динамічному і символічному. Вербальне спілкування – це слова, які ми вимовляємо. Вираз обличчя, поза, тон – все це визначальні аспекти невербального спілкування. Динамічне спілкування говорить про взаємодію між людьми.

Символічне спілкування відноситься до всього, що передає зовнішній вигляд, ритуальні дії, ролі, навколишнє оточення. У розмовах з людьми, яким необхідно допомогти, невербальне, динамічне і символічне спілкування являє собою застосування християнського богослов'я у пасторальних цілях, тобто вміння (тут емпатія) впливає більшою мірою, ніж вербальне спілкування без пантомімічних інструментів⁴. Тому ефективно пасторське служіння, мета якого – донести до людей Добру Новину, має включати в себе невербальне, динамічне і символічне спілкування.

У процесі спілкування пастора і підопічного, у широкому розумінні цього поняття, існує три стадії:

- 1) дослідження,
- 2) розуміння;
- 3) дія.

Ці три стадії засновані на універсальному процесі, який допомагає вирішити людські проблеми. Це включає процес вивчення обстановки, розуміння того, що можна зробити в даній ситуації, і дії з метою змінити погляд людини, ситуацію або і погляд людини, і ситуацію разом.

Під час вивчення ситуації (стадія 1), пастор намагається з'ясувати, в чому полягає проблема людини, слухає розповідь про пережиті труднощі. Пастор використовує свою здатність до спілкування (увага, відповідь, оцінка) для того, щоб допомогти прихожанину визначити ті його головні почуття і переконання, які лежать в основі його проблем.

² Вощенчук С. Душеопікунська діяльність пастора та психологічне консультування: загальні моменти і різне. 2012. С. 64.

³ Романюк І. Церковне служіння. Рівне, 2017. С. 52.

⁴ Ішмуратов А. Конфлікт і згода. Київ, 1966. С. 56.

У процесі розуміння проблеми (стадія 2), пастор формує свою думку про ситуацію, а прихожанин починає усвідомлювати, що його проблеми може вирішити Добра Новина, а також ті інструменти, які пастор рекомендує, виходячи з власного досвіду.

Для того, щоб боротися з переконаннями, які стали причиною труднощів, і ділитися Доброю Новиною, пастор використовує своє мистецтво переконувати. У процесі дії (по зміні ситуації) (стадія 3) прихожанин наважується змінити свої переконання і поведінку. Пастор використовує свою здатність керувати, щоб допомогти прихожанину зробити це найбільш ефективно.

Узагальнюючи зазначені вище етапи ми можемо рекомендувати елементарну модель психологічної допомоги з боку пастора, реалізовану в процесі спілкування.

Використовуючи дану модель в практичній діяльності, пастор має можливість послідовно і системно здійснювати психологічне консультування, вирішувати психологічні, душевні, а в окремих випадках і духовні проблеми християн.

Відповідальний кандидат в пастори знає, що на п'єдестал має бути піднесене його служіння, а не він сам. Ще до вступу на посаду він відчуває свою особисту слабкість. Він лякається як великих можливостей, так і величезних вимог, принесених йому служінням. Він одночасно пригнічений і підбадьорений масштабами пасторського служіння, що включає в себе:

- забезпечення керігматичного і есхатологічного служіння;
- задоволення поточних потреб сучасних громад;
- узгодження з сучасними уявленнями дарованого людині одкровення Божого;
- здійснення благодієльного і цілющого пасторського служіння;
- знання про джерело отримання довгострокових і поточних теоретичних і практичних ресурсів;

- майстерне впровадження богословської і потаємної мудрості в життя людей, що прагнуть пам'ятати, що, навіть живучи в миру, все ж вони не від -світу цього⁵.

Точно можна сказати, що якщо і внесено щось нове в канони пасторського богослов'я, то ці зміни дуже незначні. Пастори завжди призивалися для надання – як публічно, так і в індивідуальному порядку – засобів благодаті, а також для спостереження за потребами і обставинами життя дітей Божих, ввірених їхньому піклуванню.

Змінилося, мабуть, лише те, що деякі аспекти набули більшої актуальності. Очевидно, світ має все більший вплив на Церкву і на її членів. Мирські цінності, пріоритети і стандарти успіху або значущості все більше і більше приймаються Церквою. Люди – які належать, і ті, які не належать до Церкви все більше відкидають її, – ніби Церква ніяк не демонструє свого ставлення до складних морально-етичних проблем, з якими стикається суспільство і вже тим більше – до основоположних питань життя і смерті, гріха, провини і прощення. Схоже, світ домінує в цій галузі і все більше нав'язує свої умови.

Наше тіло, як зазначає, Л. Якобчук, згідно зі Святим Письмом, є храмом, святинею, де перебуває Дух Божий, і ми, як християни, повинні віддати своє тіло Богові в жертву, щоб Господь став власником нашого тіла і щоб він робив те, що хоче зі Своєю власністю, щоб була слава для Його Імені.

Якщо ми маємо таке поняття, таке розуміння, то коли і труднощі прийдуть, біль, страждання, сльози, – то не гіркота, нарікання наповнять наше серце, але Божий спокій і довір'я до Нього⁶.

Ухваленню мирським законом права на аборт, на гомосексуальні відносини, на злісну полігамію і подібні традиції, що стосуються етики і моралі, сприяло не тільки співчуття, а й відкрите сприяння з боку деяких церковних громад. І люди прагнуть знайти в цьому подвійному стандарті пояснення і виправдання своєї поведінки, яка, як вони розуміють, абсолютно не відповідає ясному Слову Божому і волі Його.

⁵ Гамбл Нікі і Шила Як прожити у шлюбі довго і щасливо. 2004. С. 56–100.

⁶ Якобчук Л. Біблійні принципи життя і служіння. Острого, 2008. С. 362.

У сучасну Церкву проникли також зміни, що стосуються розуміння ролі жінки, з усіма наслідками, що випливають звідси, які торкнулися сімейного побуту, виховання дітей, а також обов'язків чоловіка та жінки.

Сьогодні багато пасторів і церкви орієнтовані на споживчу культуру і забули про вище біблійне покликання. Їх хвилює власний імідж, положення, успіх, який можна виміряти, і ринкова ефективність; в результаті замість біблійного пастиря перед нами постає мирський торговець.

Зростаюча байдужість до проблем моралі і етики породжує страшну плутанину, – особливо в питаннях, що стосуються життя і статевих відносин людей.

На думку В. Матвіїва виконання вимоги «живіть разом» необхідне для того, щоб виконати основні цілі поставлені у шлюбі:

Взаємна підтримка один одного – створимо поміч;

Продовження роду людського – «плодіться»;

Заселення землі – «пануйте, оволодівайте землею»;

Ще є одна вимога Слова Божого для чоловіка (пастора) – жити за розумом, виявляти честь до дружини, любити⁷.

При розгляді вельми численних питань про зародження життя, віруючі стикаються з такими проблемами, як аборти, а також зловживання новітніми технічними досягненнями – наприклад такими, як анонімні пункції. Серед питань, пов'язаних із закінченням життя, віруючі зіткнулися з такою проблемою, як допустимість еутаназії. Публічно обговорювалися такі вельми непрості питання, як право на життя і право на смерть.

Що стосується проблем статевого життя, то сучасні технічні можливості відтворення потомства просто вражають уяву. Пастор і його парафіяни стикаються з такими явищами, як штучне запліднення (в тілі матері), запліднення в пробірці, програмування статі, генна інженерія, клонування.

У цілому технологічний прогрес, безумовно, є ознакою процвітаючого і у вищій мірі благословенного суспільства. Переважно, якщо не брати до уваги незначну частину населення, яка живе у повній бідності, можна сказати, що раніше жоден народ ніколи не був настільки рясно благословенний матеріальними дарами і не жив у такому благополуччі. Сучасне суспільство знаходиться під таким сильним враженням від своїх можливостей, що вважає, ніби просто не існує таких проблем, які воно не було б в змозі вирішити. У той же час, це суспільство, що називається, «пливе за течією» і знаходиться явно не при справах. Воно настільки хистке і неміцне, що звертається за відповідями на основні питання до джерел, – імовірно духовних, – з яких ніяк не можна отримати зрозумілої і надійної інформації.

Натомість християнство будується на стосунках, і Бог не покликав віруючих проводити християнське життя самотньо. «...віруючі не повинні ігнорувати тих, що гинуть або не мати ніяких справ з невіруючими, але вони повинні з добротою та співчуттям нести їм Євангелію і Божу любов. Без союзу з Христом та єдності Духа, Який пробуває в них, братерське спілкування неможливе⁸.

Народ Божий повально, незалежно від віку, піддається спокусам і осквернення з боку таких лжевчень як астрологія, східні релігії і філософії, псевдохристиянські культури і різні секти, що проповідують містицизм, реінкарнацію і спіритизм. Суть пасторського служіння в короткій формі виражається двома поняттями: пасторський підхід до людей має бути біблійним і особистісним. Джон Р.В. Стотт в своїй книзі «Між двома світами» говорить, що «справжня проповідь є мостом над прірвою між біблійним і сучасним світами і повинна мати міцні підстави на обох берегах». Сказане ним про мету проповіді настільки ж справедливо і по відношенню до всього пасторського служіння.

⁷ Матвіїв В. Пастир – людина Божа. Київ, 2006. С. 63–64.

⁸ Мокк Д. Дж. Особисте духовне життя : навч. пос. Атланта: Джорджія, 1989. С. 39.

У сучасних умовах, соціальні аспекти сучасного пасторського служіння багато в чому визначаються здатністю пастора використовувати соціальні умови, що склалися в країні, в церкві, у своєму особистому житті для розвитку помісної церкви.

Пастор, який піклується про людей, також повинен відчувати атмосферу і реальні умови, в яких здійснюється служіння Слова. Як говорить Павло, «Для всіх я був усе, щоб спасти бодай деяких» (1 Кор. 9:22)⁹. Нечутливий і негнучкий «пастор-формаліст» руйнує своє служіння.

На початку XXI століття стало очевидно, що у пасторському служінні використовується все більше і більше соціально-психологічних моделей і методів. Однак, оскільки християни «полонять всяке знання на послух Христові» (2 Кор. 10:5)¹⁰, пасторське служіння – це більше ніж соціологія. Пасторське служіння – це мистецтво застосування живого Слова Божого до людського серця у всьому різноманітті життєвих ситуацій і умов.

З цього приводу Норбер Мюллер Гео Крауз пише, що правильне зіставлення Закону та Євангелія є однією з найбільш складних проблем і вищим мистецтвом як християнства взагалі, так і богослов'я зокрема. Цьому можна навчитися тільки на основі особистого досвіду, під проводом Духа Святого... Однак в даний момент ми розглядаємо застосування і використання цієї доктрини. Практичне застосування даного вчення пов'язане з такими труднощами, які жодна людина не може подолати шляхом власних логічних роздумів. Святий Дух повинен вчити цьому людей на практиці. Труднощі, з якими стикається проповідник при оволодінні даним мистецтвом, пов'язані по-перше з тим, що він християнин, і по-друге з тим, що він служитель».

Вирішуючи складні соціальні проблеми сучасного пасторського служіння рекомендується спиратися на модель пасторської діяльності, описаної Ш. Айдлменом в частині безкомпромісної позиції пастора при вирішенні зазначених проблем.

Зокрема рекомендації зводяться до наступного:

– пастор повинен взяти на себе відповідальність за духовне здоров'я сьогodнішньої церкви і нації. Тому необхідно перестати пом'якшувати проповіді, а говорити про соціальні проблеми прямо і відкрито;

– сучасному пастору слід перестати фокусуватися лише на схваленні. Безумовно, всі ми потребуємо схвалення і підтримки, це зрозуміло. Але більшість людей відчують себе такими, що збилися зі шляху тому, що мало чують про покаєння: «Покайтеся ж та наверніться, щоб Він змиливався над вашими гріхами» (Дії 3:19)¹¹.

Щоб дійсно допомогти людям, ми повинні вчити важким істинам так само як і радісним; проповідувати про хрест і нове життя, про пекло і небеса, прокляття і порятунок, гріх і благодать, про лють і любов, про суд і милість, про слухняність і прощення; проповідувати, що Бог «є любов», але не забувати що Він справедливий. Це любов Бога примушує нас ділитися також Його істиною;

– сучасному пастору необхідно відділятися від цього світу, безумовно настільки, наскільки це можливо. Якщо пастор весь тиждень думав про мирське і очікує, що Дух Божий буде сміливо говорити через нього з кафедри, то такий пастор сильно помиляється. Він стане за кафедрою тією людиною, якою був весь тиждень. Пастор покликаний для відокремленого життя, яке веде Святий Дух, а не цей світ;

– пастору необхідно змінити форму своїх уявлень про те, що є дійсно важливим у проповіді: перестати питати «чи образить ця тема аудиторію?» І почати питати «чи образить моє мовчання Господа?»

⁹ Біблія. книги Святого письма Старого і Нового завіту, перекладені Іваном Огієнком із мови давньоєврейської і грецької. Українське біблійне товариство. С. 1067.

¹⁰ Там само. С. 1079.

¹¹ Там само. С. 1018.

Використовуючи дані поради, ми, безумовно, здатні збільшити не тільки соціальну значущість проповіді Євангелія у всьому світі, але і сприяти зростанню духовності християн, а також вирішенню складних соціальних проблем, з якими зіткнулися сучасні християнські церкви.

Таким чином, слід вказати на те, що існуючі методи соціально-психологічної діяльності даровані пастору Господом і здатні значною мірою підвищити ефективність пасторського служіння.

Це, на нашу думку, проявляється у таких аспектах:

– у підвищенні якості спілкування пастора і прихожан, в тому числі і в плані вирішення їх проблем;

– у підвищенні ефективності проповіді Євангелія, вирішенні соціальних проблем на основі чесного, відкритого, безстороннього підходу, що характеризує сучасного пастора як борця за чистоту Божого Слова, за дотримання Божих Заповідей¹².

Особливої уваги потребує робота пастора з сім'ями де один з подружжя є людиною з інвалідністю. Р. Радчук, цитуючи В. Волфенсбергера, відстоює думку, про «нормалізацію» таких родин. Тобто по створення умов, щоб вони почувалися комфортно у різних середовищах¹³.

У цьому сенсі соціально-психологічні основи пасторського служіння вимагають подальшого розгляду в плані самовдосконалення і всебічного розвитку сучасного пастора.

Висновки. На підставі аналізу ролі пастора як консультанта у вирішенні сімейних проблем можна зробити такі узагальнення:

1. Церква обирає з поміж багатьох – найкращих за покликанням, здатностями, емпатійністю, комунікабельністю.

2. У роботі з прихожанами пастор повинен користуватися євангельськими методами, побудованими на історичному досвіді апостолів і церкви.

3. Основне завдання пастора – через молитву та проповідь свідчити, що він людина Божа та виконує важку місію через Духа Святого і добирається до душі і серця людей.

4. Пастор в роботі з людьми повинен володіти розвинутими навичками психологічного консультування, орієнтуватися у будь-якій ситуації, щоб вирішити назрілу проблему.

5. Існує чотири рівні спілкування пастора з членами церкви: вербальне, невербальне, динамічне, символічне, які є шляхами доступу до людини та її душі, інформатором про почуття і переконання. Пастор має знати інформацію про людину та допомогти їй.

6. Церква стикається з проблемами світу, але пастор, навпаки, вміє їх пояснити, попередити та розв'язати.

7. Пастор за своїм покликанням повинен служити як Богу, так і людям, суспільству.

8. Пастор повинен бути безкомпромісним, якщо йде мова про служінню Богу, церкві, переконання.

Список використаної літератури:

1. Біблія. книги Святого письма Старого і Нового завіту, перекладені Іваном Огієнком із мови давньоєврейської і грецької. Українське біблійне товариство. 1151 с.

2. Варениця В. Особливості біблійного сімейного консультування. *Релігія і соціум*. 2018. № 1–2. С. 142–150.

3. Вошенчук С. Душеопікунська діяльність пастора та психологічне консультування: загальні моменти і різне, 2012. С. 64.

4. Гамбл Нікі і Шила Як прожити у шлюбі довго і щасливо, 2004. С. 56–100.

5. Ішмуратов А. Конфлікт і згода. Київ, 1966. С. 56.

6. Матвіїв В. Пастир – людина Божа. Київ, 2006. С. 63–64.

7. Мокк Д. Дж. Особисте духовне життя : навч. пос. Атланта : Джорджія, 1989. 112 с.

¹² Самралл Л. Божий проект щасливої сім'ї. 2010. С. 78–90.

¹³ Радчук Р. Формування цінностей сімейного життя засобами пасторської роботи. *Релігія і соціум*. 2018. № 1–2. С. 156.

8. Радчук Р. Формування цінностей сімейного життя засобами пасторської роботи. *Релігія і соціум*. 2018. № 1–2. С. 151–156.
9. Романюк І. Церковне служіння. Рівне, 2017. 221 с.
10. Самралл Л. Божий проект щасливої сім'ї. 2010. С. 78–90.
11. Яковчук Л. Біблійні принципи життя і служіння. Острог, 2008. 375 с.

References:

1. Bibliia. knyhy Sviatoho pysma Staroho i Novoho zavitu, perekladeni Ivanom Ohienkom iz movy davnoievreiskoi i hretskoi [Bibliia. knyhy Sviatoho pysma Staroho i Novoho zavitu, perekladeni Ivanom Ohienkom iz movy davnoievreiskoi i hretskoi]. Ukrainske bibliine tovarystvo (in Ukrainian).
2. Varenysia V. (2018). Osoblyvosti bibliinoho simeinoho konsultuvannia [Specifics of biblical family counseling]. *Relihiia i sotsium*. № 1–2 (in Ukrainian).
3. Voshchenchuk S. (2012). Dusheopikunska diialnist pastora ta psykholohichne konsultuvannia: zahalni momenty i rizne [Pastoral care and psychological counseling: common points and differentiators] (in Ukrainian).
4. Hambl Niki i Shyla (2004). Yak prozhyty u shliubi dovho i shchaslyvo [How to live happily ever after in marriage] (in Ukrainian).
5. Ishmuratov A. (1996). Krflikt i zghoda [Conflict and consent]. K. (in Ukrainian).
6. Matviiv V. (2006). Pastyr – liudyna Bozha [A pastor is a man of God]. K. (in Ukrainian).
7. Moky D. Dzh. (1989). Osobyste dukhovne zhyttia. [Personal spiritual life]. Atlanta. Dzhordzhiiia (in Ukrainian).
8. Radchuk R. (2018). Formuvannia tsinnostei simeinoho zhyttia zasobamy pastorskoi roboty. *Relihiia i sotsium*. № 1–2 (in Ukrainian).
9. Romaniuk I. (2017). Tserkovne sluzhinnia [Church service]. Rivne (in Ukrainian).
10. Samrall L. (2010). Bozhyi proekt shchaslyvoi simi [God's project of a happy family] (in Ukrainian).
11. Yakobchuk L. (2008). Bibliini pryntsyipy zhyttia i sluzhinnia [Biblical principles of life and ministry] Ostroh. (in Ukrainian).